

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ (Պ-713-17.11.2023-ՊԻ-011/0)
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքում (այսուհետ՝ օրենսգիրք) փոփոխություններ կատարելու մասին» օրենքի նախագծով (այսուհետ՝ նախագիծ) առաջարկվում է ՀՀ քրեական օրենսգրքում կատարել փոփոխություն, համաձայն որի՝ զինվորական ծառայության սահմանված կարգի դեմ ուղղված հանցագործության սուբյեկտ հանդիսանում է նաև «Պաշտպանության մասին» օրենքի իմաստով՝ աշխարհագրային համարվող անձը, ով ընդգրկված է (ընդգրկված է եղել) «Պաշտպանության մասին» օրենքի 29.1-ին հոդվածի 3-րդ մասի 1-4-րդ կետերով սահմանված գործառույթների կատարմանը:

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը գտնում է, որ աշխարհագրայինը պետք է ներառվի Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի 15-րդ բաժնում նախատեսված հանցագործությունների սուբյեկտների շարքում, որպեսզի լուծվի զինված պաշտպանության բնագավառում աշխարհագրայինի գործառույթների դեմ ուղղված հանրորեն վտանգավոր արարքներ կատարած զինծառայող չհանդիսացող անձի՝ աշխարհագրայինի քրեական պատասխանատվության հարցը:

Մինչույն ժամանակ, գտնում ենք, որ օրենսդրական փոփոխության ճանապարհով այս հարցին անհրաժեշտ է տալ այնպիսի լուծում, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի «Զինվորական ծառայության սահմանված կարգի դեմ ուղղված հանցագործությունները» բաժնի հանցակազմերը չհակասեն դրանց բլանկետային հղումներով վկայակոչվող «Զինվորական ծառայության և զինծառայողի կարգավիճակի մասին» և «Պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքների դրույթներին:

Խնդիրը «զինվորական ծառայության սահմանված կարգ» եզրույթի մեջ է, և դրա հստակեցումը շատ կարևոր է, քանի որ դրանից են կախված նշված բաժնով նախատեսված բոլոր հանցակազմերի օբյեկտին ու օբյեկտիվ կողմին վերաբերող ընդհանուր հատկանիշները:

Բանն այն է, որ վերոնշյալ օրենքների իմաստով աշխարհագորը զինված պաշտպանությանը քաղաքացիների մասնակցության համակարգ է, այլ ոչ թե զինվորական ծառայություն կամ դրա որևէ տեսակ: Զինվորական ծառայության ներգրավումը իրականացվում է կա՛մ գորակոչի (ներառյալ՝ գորահավաքային գորակոչը), կա՛մ պայմանագրային զինվորական ծառայության անցնելու, կա՛մ էլ վարժական հավաքներին կանչվելու միջոցով, բայց ոչ երբեք՝ աշխարհագորի միջոցով:

Այսինքն՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի զինվորական ծառայության սահմանված կարգի դեմ ուղղված հանցագործությունների սուբյեկտների շարքում աշխարհագորայինին նախատեսելու դեպքում, եթե չկատարվեն լրացուցիչ փոփոխություններ ՀՀ քրեական օրենսգրքի համապատասխան բաժնում, կստացվի մի իրավիճակ, երբ այդ բաժնում նախատեսված բոլոր հանցակազմերը նկարագրված են բլանկետային դիսպոզիցիաներով, մինչդեռ դրանցով վկայակոչվող, տվյալ ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերն աշխարհագորը չեն համարում զինվորական ծառայության տարատեսակ, և զինվորական ծառայության կարգը սահմանող որևէ իրավական ակտում աշխարհագորայինը կարգավիճակ չունի: Ուստի կրկին հնարավոր չի լինի նրան ենթարկել քրեական պատասխանատվության, քանի որ չենք ունենա իրավական որոշակիությանը համապատասխանող օրենք:

Գտնում ենք, որ նախագիծը լրամշակելու և ՀՀ քրեական օրենսգրքի ու բլանկետային հղումներով վկայակոչվող օրենքների միջև հակասություններ թույլ չտալու համար կարող են հիմք ընդունվել զինված պաշտպանության ոլորտում աշխարհագորի՝ օրենքով սահմանված գործառույթները (տե՛ս «Պաշտպանության մասին» օրենքի 29.1-ին հոդվածի 3-րդ մասի 1-4-րդ կետերը):

Խնդրահարույց է նաև այն, որ քննարկվող բաժնի հոդվածների գերակշիռ մեծամասնության դիսպոզիցիաներում որպես օբյեկտիվ կողմը կատարող ուղղակիորեն նշված է «զինծառայողը», կամ օբյեկտիվ կողմը բացահայտելու համար օգտագործվում է «ծառայություն» եզրույթը, հետևաբար անհրաժեշտ է որոշակի փոփոխություններ կատարել այդպիսի հոդվածներում: Սակայն մինչև նույն ժամանակ հարկ է հաշվի առնել, որ այդ հոդվածներից ոչ բոլորն են նկարագրում այնպիսի արարքներ, որոնք կարող են կատարվել և՛ զինծառայողի, և՛ աշխարհագորայինի կողմից: Բացի այդ, նկատի ունենալով, որ զինվորական ծառայությունը կազմակերպվում է քաղաքացիների կողմից Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանությանը մասնակցելու սահմանադրական պարտականության շրջանակներում, իսկ աշխարհագորը կազմակերպվում է քաղաքացիների կամավորության և տարածքային սկզբունքների հիման վրա, հարկ է փաստել, որ նույն արարքն աշխարհագորայինի կողմից կատարվելու դեպքում հանրորեն վտանգավորության այն նույն աստիճանը չի պարունակում, ինչ զինծառայողի կողմից կատարվելու դեպքում է, և երբեմն կարող է հանցագործությանը բնորոշ հանրորեն վտանգավորություն ընդհանրապես չպարունակել:

Հետևաբար, խնդրին պատշաճ լուծում տալու համար առաջարկում ենք նախագիծը լրամշակել հետևյալ ուղղություններով.

1. Զինվորական ծառայության սահմանված կարգի դեմ ուղղված հանցագործությունների համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող բաժինը վերանվանել «Զինվորական ծառայության սահմանված կարգի և Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության դեմ ուղղված հանցագործությունները», քանի որ աշխարհագորայինի կողմից զինված պաշտպանություն իրականացնելիս հանրորեն վտանգավոր արարքի կատարումը ոտնձգում է ոչ թե զինվորական ծառայության սահմանված կարգի, այլ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության ապահովմանն ուղղված առանձին խնդիրների ու գործառույթների դեմ:

2. Նախագծի 1-ին հոդվածի՝

1) 1-ին կետով ՀՀ քրեական օրենսգրքի 516-րդ հոդվածի նոր խմբագրությամբ շարադրվող 4-րդ մասն առաջարկում ենք շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ.

«4. Սույն բաժնով նախատեսված հանցագործության սուբյեկտը՝ «Զինվորական ծառայության և զինծառայողի կարգավիճակի մասին» օրենքի իմաստով, զինծառայող համարվող անձն է (այսուհետ՝ զինծառայող), կամ սույն բաժնի հոդվածի համապատասխան մասով նախատեսված դեպքում՝ «Պաշտպանության մասին» օրենքի իմաստով, աշխարհագորային համարվող անձը (այսուհետ՝ աշխարհագորային), ով ընդգրկված է Հայաստանի Հանրապետության սահմանների կամ հակառակորդի հետ շփման գծի վտանգված հատվածների զինված պաշտպանությանը, հակառակորդի դիվերսիոն կամ ահաբեկչական կամ հետախուզական կամ հատուկ օպերացիաների ուժերի և այլ գործողությունների դեմ պայքարին, հատուկ և կարևորագույն նշանակության օբյեկտների զինված պաշտպանությանը, զորքերի և բնակչության զանգվածային տեղաշարժի կենտրոնական երթուղիների զինված պահպանությանը և պաշտպանությանը (այսուհետ՝ զինված պաշտպանության ոլորտում աշխարհագորի գործառույթներ)».

2) 2-րդ կետով օրենքի 516-րդ հոդվածի նոր խմբագրությամբ շարադրվող 5-րդ մասում «գումարտակների ղեկավարը» բառերն առաջարկում ենք փոխարինել «ստորաբաժանումների հրամանատարները» բառերով:

3. Օրենքի 516-րդ հոդվածը՝

1) լրացնել նոր 1.1-ին մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«1.1. Հրամանատարի (պետի) օրինական և սահմանված կարգով տրված հրամանը աշխարհագորայինի կողմից չկատարելը, որի հետևանքով անզգուշությամբ մարդու առողջությանը միջին ծանրության վնաս է պատճառվել, կամ որն անզգուշությամբ հանգեցրել է ռազմական գույքի, տեխնիկայի կամ այլ գույքի խոշոր չափերի ոչնչացման կամ վնասման կամ այլ էական վնաս է պատճառել Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանությանը՝

պատժվում է տուգանքով՝ առավելագույնը տասնապատիկի չափով, կամ ազատության սահմանափակմամբ՝ առավելագույնը մեկ տարի ժամկետով, կամ կարճաժամկետ

ազատագրկմամբ՝ առավելագույնը մեկ ամիս ժամկետով, կամ ազատագրկմամբ՝ առավելագույնը մեկ տարի ժամկետով».

2) լրացնել նոր 2.1-ին մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«2.1. Սույն հոդվածի 1.1-ին մասով նախատեսված արարքը, որը՝

1) կատարվել է մի խումբ անձանց կողմից,

2) անզգուշությամբ առաջացրել է մարդու առողջությանը ծանր վնասի պատճառում կամ

3) անզգուշությամբ առաջացրել է ռազմական գույքի, տեխնիկայի կամ այլ գույքի առանձնապես խոշոր չափերի ոչնչացում կամ վնասում՝

կամ կարճաժամկետ ազատագրկմամբ՝ մեկից երկու ամիս ժամկետով, կամ ազատագրկմամբ՝ առավելագույնը երկու տարի ժամկետով».

3) լրացնել նոր 3.1-ին մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«3.1. Սույն հոդվածի 1.1-ին կամ 2.1-ին մասով նախատեսված արարքը, որը կատարվել է ռազմական դրության, պատերազմի ժամանակ կամ մարտի պարագաներում կամ անզգուշությամբ առաջացրել է մարդու մահ կամ մարտական առաջադրանքի կամ այլ ռազմական միջոցառման խափանում կամ այլ ծանր հետևանք՝

պատժվում է ազատագրկմամբ՝ չորսից ութ տարի ժամկետով»:

4. Օրենքի 525-րդ հոդվածը՝

1) լրացնել նոր 1.1-ին մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«1.1. Աշխարհագրայինի կողմից զինված պաշտպանության ոլորտում աշխարհագրի գործառույթների կատարումից ժամանակավորապես խուսափելը՝ գործառույթների կատարման վայրն ինքնական թողնելը կամ առանց հարգելի պատճառների ժամանակին գործառույթների կատարման վայր չներկայանալը 72 ժամից ավելի, բայց 240 ժամից ոչ ավելի տևողությամբ, ինչպես նաև երեք ամսվա ընթացքում երեք և ավելի անգամ՝ յուրաքանչյուրը մեկ ժամից մինչև 72 ժամ տևողությամբ՝

պատժվում է տուգանքով՝ առավելագույնը տասնապատիկի չափով, կամ ազատության սահմանափակմամբ՝ առավելագույնը մեկ տարի ժամկետով, կամ կարճաժամկետ

ազատագրկմամբ՝ առավելագույնը մեկ ամիս ժամկետով, կամ ազատագրկմամբ՝ առավելագույնը մեկ տարի ժամկետով».

2) լրացնել նոր 2.1-ին մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«2.1. Սույն հոդվածի 1.1-ին մասով նախատեսված արարքը, որը կատարվել է հրամանատարի (պետի) կողմից՝

պատժվում է կարճաժամկետ ազատագրկմամբ՝ մեկից երկու ամիս ժամկետով, կամ ազատագրկմամբ՝ առավելագույնը մեկ տարի ժամկետով».

3) լրացնել նոր 3.1-ին մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«3.1. Սույն հոդվածի 1.1-ին կամ 2.1-ին մասով նախատեսված արարքը կատարելը, եթե ինքնական բացակայությունը տևել է 240 ժամից ավելի՝

պատժվում է կարճաժամկետ ազատագրկմամբ՝ մեկից երկու ամիս ժամկետով, կամ ազատագրկմամբ՝ առավելագույնը երկու տարի ժամկետով».

4) լրացնել նոր 4.1-ին մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«4.1. Սույն հոդվածի 1.1-ին, 2.1-ին կամ 3.1-ին մասով նախատեսված արարքը կատարելը՝

1) մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ կամ

2) զենքով՝

պատժվում է ազատագրկմամբ՝ երկուսից հինգ տարի ժամկետով».

5) լրացնել նոր 4.1-ին մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«5.1. Սույն հոդվածի 1.1-ին, 2.1-ին, 3.1-ին կամ 4.1-ին մասով նախատեսված արարքը, որը կատարվել է ռազմական դրության, պատերազմի ժամանակ կամ մարտի պարագաներում՝

պատժվում է ազատագրկմամբ՝ չորսից ութ տարի ժամկետով».

6) լրացնել նոր 7-րդ մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«7. Սույն հոդվածի 1.1-ին, 2.1-ին, 3.1-ին, 4.1-ին կամ 5.1-ին մասով նախատեսված արարքն առաջին անգամ կատարած աշխարհագրոսայինը ազատվում է քրեական

պատասխանատվությունից, եթե դա կատարել է ծանր հանգամանքների գուցորդման հետևանքով:»:

5. Օրենքի 526-րդ հոդվածը՝

1) լրացնել նոր 1.1-ին մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«1.1. Աշխարհագրայինի կողմից զինված պաշտպանության ոլորտում աշխարհագրի գործառույթների կատարումից վերջնականապես խուսափելու նպատակով գործառույթների կատարման վայրն ինքնակամ թողնելը կամ նույն նպատակով գործառույթների կատարման վայր չներկայանալը՝

պատժվում է կարճաժամկետ ազատազրկմամբ՝ մեկից երկու ամիս ժամկետով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը չորս տարի ժամկետով».

2) լրացնել նոր 2.1-ին մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«2.1. Սույն հոդվածի 1.1-ին մասով նախատեսված արարքը, որը կատարվել է հրամանատարի (պետի) կողմից՝

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ երեքից վեց տարի ժամկետով».

3) լրացնել նոր 3.1-ին մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«3.1. Սույն հոդվածի 1.1-ին կամ 2.1-ին մասով նախատեսված արարքը, որը կատարվել է՝

1) մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ,

2) մարտական հերթապահություն կամ մարտական ծառայություն անցկացնող աշխարհագրայինի կամ հրամանատարի (պետի) կողմից կամ

3) զենքով՝

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ հինգից տասը տարի ժամկետով».

4) լրացնել նոր 4.1-ին մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«4.1. Սույն հոդվածի 1.1-ին, 2.1-ին կամ 3.1-ին մասով նախատեսված արարքը, որը կատարվել է ռազմական դրության, պատերազմի ժամանակ կամ մարտի պարագաներում՝

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ յոթից տասներկու տարի ժամկետով».

5) լրացնել նոր 6-րդ մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«6. Սույն հոդվածի 1.1-ին, 2.1-ին, 3.1-ին կամ 4.1-ին մասով նախատեսված արարքն առաջին անգամ կատարած աշխարհագրայինն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե դա կատարել է ծանր հանգամանքների գուգորդման հետևանքով, կամ եթե նա զինված պաշտպանության ոլորտում աշխարհագրի գործառույթների կատարումից խուսափելու պահից երեք օրվա ընթացքում մեղայականով ներկայացել է գործառույթների կատարման վայր կամ իրավասու մարմին և պատրաստակամություն է հայտնել շարունակելու գործառույթների կատարումը:»: